

**T.C.
PAMUKKALE ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
EĞİTİM YÖNETİMİ BİLİM DALI
TEZSİZ YÜKSEK LİSANS PROJESİ**

**AİLELERİN OKULÖNCESİ EĞİTİM HARCAMALARI
(DENİZLİ İLİ - TAVAS İLÇESİ)**

Osman ÇÖVÜT

DENİZLİ 2023

**T.C.
PAMUKKALE ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
EĞİTİM YÖNETİMİ BİLİM DALI
TEZSİZ YÜKSEK LİSANS PROJESİ**

**AİLELERİN OKULÖNCESİ EĞİTİM HARCAMALARI
(DENİZLİ İLİ - TAVAS İLÇESİ)**

Osman ÇÖVÜT

Danışman

Dr. Öğr. Üyesi Gökhan TUZCU

TEŞEKKÜR

Yüksek lisans yapma sürecinde görüş ve eleştirileriyle beni yönlendiren, zamanını ve bilgisini her zaman paylaşan hocam- danışmanım Dr. Gökhan TUZCU'ya çok teşekkür ederim. O olmasaydı “Eğitim Ekonomisi ve Planlaması” bilim dalından haberimiz olmayacaktı. Bu dalda eğitim görme olanağına kavuşamayacaktık ve eğitimin çok önemli bir boyutunu da göremeyecektik. Dr. TUZCU, bu araştırmanın gerçekleştirilmesinde başından sonuna kadar, düşüncelerini ve deneyimlerini benimle paylaşmış ve bu süreçte bana sürekli destek olmuştur. Çok teşekkür ediyorum.

Yüksek lisans eğitimim boyunca bilgilerinden yararlandığım bütün hocalarıma ve öğretmen arkadaşlarıma,

Her zaman desteğini ve yardımını yanımda hissettiğim sevgili eşim Bircan ÇÖVÜT'e,

Sevgili kızlarım Meryem Sıla ve Melike Sena'ya,

Sevgili oğlum Muhammed Selim'e,

Beni dünyaya getiren ve her daim varlıkları ile güç bulduğum kıymetli annem Meryem ÇÖVÜT'e ve değerli babam Halil ÇÖVÜT'e,
sonsuz teşekkürler...

Osman ÇÖVÜT

ETİK BEYANNAMESİ

Pamukkale Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, tez yazım kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmada; tez içindeki bütün bilgi ve belgeleri akademik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi, görsel, işitsel ve yazılı tüm bilgi ve sonuçları bilimsel ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu, başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda ilgili eserlere bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunduğumu, atıfta bulunduğum eserlerin tümünü kaynak olarak gösterdiğimi, kullanılan verilerde herhangi bir tahrifat yapmadığımı, bu tezin herhangi bir bölümünü bu üniversitede veya başka bir üniversitede başka bir tez çalışması olarak sunmadığımı beyan ederim.

Osman ÇÖVÜT

ÖZET

Ailelerin Okulöncesi Eğitim Harcamaları (Denizli İli - Tavas İlçesi)

ÇÖVÜT, Osman

Tezsiz Yüksek Lisans Projesi, Eğitim Bilimleri ABD

Eğitim Yönetimi Bilim Dalı

Proje Danışmanı: Dr. Gökhan TUZCU

Ocak 2023, 44 sayfa

Bu çalışma, Denizli ilinin Tavas ilçesinde, çocuğu okulöncesi eğitime katılan ailelerin yaptığı eğitim harcamalarının ortaya konulması amacıyla yapılmıştır. Çalışma, niceldir ve tarama modelinde yapılmıştır. Gereksinim duyulan veriler, kolay ulaşılabilir örneklem ile yarı yapılandırılmış görüşme formu yardımıyla 206 anadan / babadan toplanmıştır.

Araştırma sonucunda; annelerin genelinin çalışmadığı ve ev hanımı oldukları, çalışan annelerin ise özel sektörde işçi ya da memur oldukları saptanmıştır. Babaların meslekleri, özel sektörde işçi, memur ve esnaf olarak dağılım göstermiştir. Çocuğu okulöncesi eğitime katılan aileler, ulaşım harcaması yapmamaktadır. Çünkü çocuklar, yaşadıkları köydeki okula yürüyerek gelip-gitmektedir.

Okulöncesi eğitime katılan bir öğrenci için, bir aile bir ayda ortalama 1404,92 TL harcamaktadır. Bir ayda yapılan ortalama harcama ise türlere göre şöyledir: 495,87 TL eğitim malzemeleri için, 427,33 TL okul kıyafetleri için, 118,59 TL yemek ücreti için, 116,94 TL ulaşım için, 108,66 TL okul ücreti (aidat) için, 66,45 TL diğer harcamalar için, 47,93 TL mezuniyet harcamaları ve 23,15 TL gezi harcamaları için harcama yaptıkları görülmüştür. Bununla birlikte ailelerin büyük bölümü, gezi, mezuniyet vb. alanlar için harcama yapmamaktadır.

Ailelerin çocuklarının eğitimi için yaptığı harcamalar, genel olarak sekiz türdedir: Ulaşım, kıyafet, malzeme, ücret (okul aidatı), yemek, gezi, mezuniyet, diğer. Bu harcamalar (giderler), 0 TL ile 4.500 TL arasında değişmektedir. Ailelerin en fazla harcama yaptığı alanlar, ulaşım (okula gelip-gitme), kıyafet ve malzemedir (eğitim materyalidir) 2.000 TL dolayında harcanmaktadır. Bunu 1.100 TL ile okul aidatı ve 1.000 TL ile yemek, mezuniyet ve diğer harcamalar izlemektedir. En az harcama ise 500 TL olarak gezi harcamalarıdır. Ailelerin çocuklarının eğitimi için yaptıkları en yüksek harcama 496 TL ile eğitim materyali (malzemesi) içindir. Bunu 427 TL ile kıyafet, 119 TL

ile yemek, 117TL ile ulaşım, 109 ₺ aidat, 66 TL ile diğer, 48TL ile mezuniyet ve en az olarak da 23 TL ile gezi harcamaları izlemektedir.

Ana ve babanın eğitim düzeyi ile çocukları için yaptığı eğitim harcamaları arasında (ulaşım, kıyafet, aidat, yemek, gezi, mezuniyet ve diğer harcamalarda) anlamlı ilişki yoktur. Ancak ana baba eğitim düzeyi ile malzeme harcamaları arasında anlamlı ilişkili vardır. Bunun nedeni anne ve babaların eğitim seviyesinin ailenin eğitim harcamalarını etkilemesidir.

Ailelerin gelir düzeyi ile yaptıkları eğitim harcamaları arasında anlamlı bir ilişki yoktur. Bunun nedeni, okulların kırsal kesimde olması ve harcamaların şehir merkezlerine göre daha az olması olabilir. Ailelerin gelirleri 3.000 TL ile 30.000 TL arasında değişmektedir. Ailelerin yaptıkları eğitim harcamaları ise 270 TL ile 4.500 TL arasında değişmektedir. Ailelerin gelir düzeyleri ile eğitim harcamaları arasında anlamlı bir ilişki olmamasının nedeni, ailelerin gelirleri ne olursa olsun, okulöncesi eğitime katılan çocukların harcamalarının sabit olmasıdır. Harcamalar bellidir ve nettir. Çocuğunu okulöncesi eğitime gönderen her aile, hemen hemen aynı harcamayı yapmaktadır. Harcama yapılabilecek başka bir alan da yok, denilebilir.

Anahtar Sözcükler: Eğitimin finansmanı, Eğitim harcamaları, Eğitim ekonomisi, okulöncesi eğitim.

İÇİNDEKİLER

	<u>Sayfa</u>
TEZSİZ YÜKSEK LİSANS PROJE ONAY FORMU	I
ETİK BEYANNAMESİ	II
ÖZET	III
İÇİNDEKİLER	V
TABLolar LİSTESİ	VII
BİRİNCİ BÖLÜM: GİRİŞ	1
1.1. Problem Durumu	1
1.1.1. Problem Cümlesi	1
1.1.2. Alt Problemler	1
1.2. Araştırmanın Amacı	2
1.3. Araştırmanın Önemi	2
1.4. Varsayımlar.....	2
1.5. Sınırlılıklar	3
1.6. Tanımlar	4
İKİNCİ BÖLÜM: KURAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR	5
2.1. Türkiye’de Eğitim Harcamalarının Gelişimi ve Bazı Eğitim Göstergeleri	5
2.2. Eğitim Harcamaları.....	7
2.3. İlgili Araştırmalar	11
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM: YÖNTEM	13
3.1. Araştırmanın Modeli	13
3.2. Çalışma Grubu	13
3.3. Veri Toplama Aracı	14
3.4. Verilerin Toplanması	15
3.4. Verilerin Çözümlemesi	15
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM: BULGULAR VE YORUMLAR	16
4.1. Betimsel İstatistikler	16
4.2. Alt Problemlere İlişkin Bulgular	22
4.2.1. Birinci Alt Probleme İlişkin Bulgular	22
4.2.2. İkinci Alt Probleme İlişkin Bulgular	23
4.2.3. Üçüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular	25

BEŞİNCİ BÖLÜM: TARTIŞMA VE ÖNERİLER	28
5.1. Tartışma ve Sonuç.....,	28
5.2. Öneriler	31
KAYNAKÇA	32
EKLER	34
ÖZGEÇMİŞ	34

TABLolar LİSTESİ

<i>Tablo 3.1. Ailelerin Bazı Özelliklere Göre Dağılımı</i>	13
<i>Tablo 4.1. Anne-Babanın Mesleği ve Aylık Geliri</i>	16
<i>Tablo 4.2. Ulaşım (servis) Harcamaları</i>	17
<i>Tablo 4.3. Kıyafet Harcamaları</i>	18
<i>Tablo 4.4. Eğitim Malzemeleri (materyalleri) Harcamaları</i>	18
<i>Tablo 4.5. Okul Aidatı (ücreti) Harcamaları</i>	19
<i>Tablo 4.6. Beslenme (yemek) Harcamaları</i>	20
<i>Tablo 4.7. Gezi Harcamaları</i>	20
<i>Tablo 4.8. Mezuniyet Harcamaları</i>	21
<i>Tablo 4.9. Diğer Harcamalar</i>	21
<i>Tablo 4.10. Ailelerin Yaptığı Harcamaların Dağılımı (TL)</i>	22
<i>Tablo 4.11. Okulöncesi Eğitim İçin Aylık Ortalama Harcama Dağılımı</i>	24
<i>Tablo 4.12. Ailelerin Yaptığı Harcamaların, Anne Eğitim Durumuna Göre Ki Kare Analizi</i>	25
<i>Tablo 4.13. Ailelerin Yaptığı Harcamaların, Baba Eğitim Durumuna Göre Ki Kare Analizi</i>	26
<i>Tablo 4.14. Ailelerin Yaptığı Harcamaların Gelir Durumlarına Göre Ki Kare Analizi</i>	27

BİRİNCİ BÖLÜM: GİRİŞ

Bu bölümde, problem durumu, problem cümlesi, alt problemler, araştırmanın amacı ve önemi, varsayımları, sınırlılıkları ve tanımları yer almaktadır.

1.1. Problem Durumu

Eğitim, uzun süreli ve tam zamanlı bir eylem olarak ailede başlayan ve çevre ile süren, okullarda yapılandırılmış bir biçimde, belli bir program dâhilinde sürdürülen yaşamsal derecede önemli etkinlikler bütünüdür. Bu bağlamda, eğitimde finansman ve harcama konusu önem taşımaktadır. Ancak herkesin aynı harcamayı yaptığını söylemek olanaklı değildir. Eğitim harcamalarının ailelere ve ailelilerin sosyo-ekonomik düzeylerine göre de farklılık gösterdiği araştırmalarda belirtilmektedir (Tuzcu, 2021, s.171).

Okul öncesi eğitim, MEB Okulöncesi ve Temel Eğitim Yönetmeliğinde şöyle tanımlanmaktadır: “0-6 yaş grubundaki çocukların, beden, zihin, duyu ve sosyal gelişimlerini, toplumun değerleri ve özellikleri gözetilerek en iyi şekilde yönlendiren eğitim süreci”. Bu eğitim, MEB okullarında 3-6 yaş döneminde yarım gün ya da kulüplü olarak tam gün şeklinde alınabilmektedir. 3-6 yaş grubundaki çocukların, gelişmesi ve büyümesi ile birlikte bakımını da kapsayan işlerin tamamı olarak görülmektedir. Okul öncesi eğitim “erken çocukluk eğitimi” olarak da isimlendirilmektedir (Ural ve Ramazan, 2007).

Yaşamın ilk yıllarında öğrenme hızının yüksek olduğu düşünüldüğünde, okul öncesi eğitimin önemi daha da artmaktadır. Bu nedenle okulöncesi eğitimin çok iyi yapılandırılması, çocukların yeteneklerini geliştirmeleri, çeşitli beceriler ve doğru davranışlar kazanmaları bakımından çok önemlidir (Tuzcu, 2019, s.88).

Okul öncesi eğitimde yaşlara göre gelişim ve kazanımlar farklı olmakla birlikte çocukların gelişimlerinin benzer olduğu söylenebilir. Okulöncesi eğitimde eğitim çalışmaları belli ilkelere göre yapılmaktadır (MEB OÖEGM, 2014, s.11). Bu dönemde çocuğun gelişimine uygun ve destekleyecek şekilde temel alışkanlıkların kazandırılması ve yaşama en iyi biçimde hazırlanabilmesinde yapılandırılmış ve çok iyi planlanmış okul öncesi eğitimi verilmesi gerekmektedir (Canbeldek, 2015). Dereli (2012) araştırmasında okul öncesi eğitim alan çocukların psiko-motor gelişimlerinin, öz güvenlerinin, iletişim

becerilerinin ve yaparak-yaşayarak öğrenmelerinin, kimlik gelişimlerinin yüksek olduğunu belirtmektedir. Yine okulöncesi eğitimin ilkokula, okumaya ve uyuma katkı sağladığını ileri sürmektedir.

Farklı araştırmacılar tarafından, farklı yıllarda ve farklı şehirlerde yapılan çalışmalarda da görüldüğü gibi okulöncesi eğitim, çocukların gelişimleri açısından çok değerli bir eğitim dönemidir.

Bu araştırmada, çocukları okulöncesi eğitime katılan ailelerin yaptıkları eğitim harcamalarının türü ve düzeyi ortaya konulmaya çalışılmıştır. Ailelerin sosyo-ekonomik ve sosyo-kültürel durumlarına göre yaptıkları harcamaların nasıl olduğu ve kişisel değişkenlerden etkilenip-etkilenmediği de ortaya konulmaya çalışılmıştır.

1.1.1. Problem Cümlesi

Araştırmanın problem cümlesi şudur: Denizli ilinin Tavas ilçesinde, okulöncesi eğitim için ailelerin yaptığı harcamaların türü ve miktarı nedir?

1.1.2. Alt Problemler

Araştırmanın alt problemleri şunlardır:

- 1) Aileler, çocuklarının okulöncesi eğitim alması için ne tür harcamalar yapmaktadırlar?
- 2) Bir aile, bir çocuğun okulöncesi eğitim alması için bir ayda ortalama kaç lira harcamaktadır?
- 3) Ailelerin yaptığı harcamalar;
 - Ana-babanın eğitim durumuna göre değişmekte midir?
 - Ana-babanın gelir durumuna göre değişmekte midir?

1.2. Araştırmanın Amacı

Denizli ilinin Tavas ilçesinde, çocukları okulöncesi eğitime katılan ailelerin eğitim için yaptığı harcamaların ortaya konulması amaçlanmıştır. Yapılan harcamaların türü ve miktarının, bazı değişkenlere göre değerlendirilmesi de araştırmanın amaçlarındandır.

1.3. Araştırmanın Önemi

Toplumların kalkınmasında çok önemli olan eğitimin amaçlarını gerçekleştirebilmesi, zamanında ve yeterli düzeyde finansman sağlanmasını ve

gereksinim duyulan alanlara harcanmasını gerektirir. Gelişmiş ülkelerde eğitimin finansmanı merkezi bütçelerden sağlarken ve okulların amaçlarına uygun biçimde fiziki ve beşeri donanımları eksiksiz karşılanırken, gelişmekte olan ülkeler için aynı şeyler maalesef olanaklı değildir. Merkezi bütçeden karşılanamayan ancak doğan gereksinimleri karşılamak için okullar çeşitli finansman kaynakları sağlamaya çalışmaktadır. Bu anlamda ilk destek, çocuğu okula giden aileler ve okul-aile birlikleri ile yardım sevenler olmaktadır. Aileler, çocuklarının daha iyi koşullarda eğitim almaları için yüksek miktarlarda ve koşullarını zorlayarak harcama yapmaktadır. Bu harcamaların miktarları ve günün koşullarına göre oranlarının ortaya çıkarılması önem taşımaktadır (Tuzcu, 2021, s.184).

Merkezi bütçeden gelen kaynağın dışında okulların kaynak bularak gelir-gider dengesi kurmaları oldukça zordur. Okulların, parasal (nakdi) ve parasal olmayan (maddi) kaynak bulabilmeleri, okulların bulunduğu mahallenin sosyo-ekonomik yapısıyla yakından ilişkilidir. Taşrada bir ilçe genelinin incelenmesi ve düşük sosyo-ekonomik çevrede yaşayan ailelerin eğitim harcamalarının tespit edilmesini amaçlayan bu çalışma, bu yönüyle çok daha önemli hale gelmektedir. Bu açıdan bu araştırma bulgularının alanyazına katkı sağlaması ve alanda çalışan uzmanlara kaynak olması beklenmektedir.

1.4. Varsayımlar

Araştırmanın temel varsayımı şudur:

– Araştırmaya katılan aileler, veri toplama aracına samimi ve dürüstçe yanıt vermişlerdir. Ailelerin görüşleri gerçeği yansıtmaktadır.

1.5. Sınırlılıklar

Bu araştırma;

– Denizli ilinin Tavas ilçesinde yapılmıştır. Diğer illeri ve ilçeleri kapsamamaktadır.

– Okulöncesi eğitimde (anaokulu ve ana sınıfı) yapılmıştır. Eğitimin diğer tür ve düzeylerini kapsamamaktadır.

– 2022-2023 öğretim yılında yapılan harcamaları kapsamaktadır. Diğer yılları kapsamamaktadır. Veriler, 2022-2023 eğitim-öğretim yılının birinci yarıyılında (Eylül-Ekim 2022’de) ailelerden toplanmıştır.

– Çocukları okulöncesi eğitime katılan ailelerin beyanlarını kapsamaktadır. Ailelerin, veri toplama aracına verdiği yanıtlarla sınırlıdır. Bunun dışında başka bir veri toplama aracı kullanılmamıştır.

– Kamuya (devlete) ait okullarda yapılmıştır, özel sektöre ait okulları kapsamamaktadır.

1.6. Tanımlar

Aile: Ana, baba ve çocuklardan oluşan toplumun en küçük yapı taşıdır.

Eğitim Ekonomisi: Doğada bulunan kaynakların, belli başlı eğitimsel niteliklerin üretilmesi için planlı bir biçimde kullanılması ve toplumun belli kesimleri arasında dağıtılması konusunda yapılan çalışmaları inceleyen bilim dalıdır (Tuzcu 2016, s.12). İşgücü piyasasından gelen istemler (talepler) doğrultusunda üretilmesi gereken niteliklerin türü, bu niteliklerin üretilmesi için gerekli olan kaynakların miktarı vb sorunlarla ilgilenmekte olan bilim dalıdır (Karakütük 2006, s.154).

Eğitim Finansmanı: Eğitimsel çalışmaların yapılabilmesi için gereksinim duyulan kaynakların nereden, nasıl ve hangi oranlarda sağlanacağını inceleyen bilim dalıdır (Tuzcu 2016, s.124).

Eğitim Harcaması: Eğitim çalışmalarının gerçekleştirilebilmesi için parasal kaynakların planlı biçimde kullanılması sürecidir (Tuzcu 2016, s.124).

İKİNCİ BÖLÜM: KURAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

Bu bölümde, araştırmanın kuramsal çerçevesi ve alanyazında bulunan ilgili araştırmalar kısaca anlatılmaktadır.

2.1. Türkiye'de Eğitim Harcamalarının Gelişimi ve Bazı Eğitim Göstergeleri

Devlet tarafından ekonomiye müdahale düzeyinin en düşük düzeye çekilmesi gerektiği, özellikle son yıllarda çokça dile getirilen bir durum olmakla birlikte, eğitim harcamaları için bunun söylenmesi pek de olası olmamaktadır (Tüleykan ve Parlak, 2018, s.37). Çünkü geçmişte olduğu gibi günümüzde de eğitim harcamaları içindeki en büyük pay, devlet bütçelerinden karşılanmaktadır. Türkiye’de de bu durumun benzer olduğunu belirtmek gerekir. Buna göre Türkiye’de eğitimin finansmanında devletin payı %72,9’dur (TÜİK, 2018). Bunun yanında eğitimin finansmanının genellikle devletin merkezi yönetim bütçesi/konsolide bütçe içinden karşılandığını söylemek gerekir.

Türkiye’de eğitimin finansman kaynakları şöyle sıralanmaktadır (Tuzcu, 2021, s.138):

- Merkezi yönetim bütçesi (genel bütçe) içerisindeki paylar
- Eğitime katkı payı (ilköğretim, 4306 sayılı yasa gereğince)
- Öğrenci katkı payı (yükseköğretim, 2547 yasa gereğince)
- Çıraklık ve Mesleki-Teknik Eğitimi Geliştirme ve Yaygınlaştırma Fonu (3308 sayılı Kanun gereğince)
- Eğitim, gençlik, spor hizmetleri vergisi (3418 sayılı yasa gereğince)
- Döner sermaye işletmelerinden sağlanan gelirler
- Dernek gelirleri (okul yaptırma, öğrenci koruma dernekleri vb)
- İl özel yönetimleri (idareleri) bütçesinden ayrılan paylar
- Halk katkıları-bağışlar (kişi ve şirketler tarafından yapılan gönüllü bağışlar)
- Dış ülke ve kuruluşlardan sağlanan krediler, burslar ve bağışlar.

Türkiye’de eğitimin finansmanına ve harcamalarına ilişkin ilk bilimsel araştırmalar, Ankara Üniversitesi - Eğitim Bilimleri Fakültesi öğretim üyeleri tarafından yapılmıştır. Anılan öğretim üyeleri, Türkiye’de öncü olmuşlar, onlarca makale yazmışlar, onlarca yüksek lisans ve doktora tezi hazırlatmışlardır. Diğer bir deyişle diğer

üniversitelere kaynak olmuşlar, onların gereksinim duyduğu öğretim üyelerini de yetiştirmişlerdir (Tuzcu, 2021, 54).

Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) tarafından “Türkiye Eğitim Harcamaları Araştırması 2002” isimli bir araştırma yapılmıştır. Bu araştırma, TÜİK’in eğitim harcamaları alanında yaptığı ilk araştırmadır. Bu araştırmada, ulusal gelir içinde eğitim harcamalarının oranı; eğitim tür ve düzeylerine göre öğrenci başına düşen harcama; hane halkları, vakıflar, dernekler, yardım kuruluşları, özel şirketler, kâr amacı olmayan kuruluşların eğitim için yaptığı harcamalar-katkılar incelenmiştir. AB uyum politikaları göz önünde bulundurularak, ulusal planlarında gereği olarak eğitime dair karşılaştırılabilir nitelikli verilerin oluşturulması hedeflenmiştir.

Türkiye’de kamuya yönelik eğitim harcamalarının tam olarak saptanabilmesi çok da olası görülmemektedir. Çünkü bütçeleme konusunda ne tür harcamaların eğitim harcaması olarak kabul edilebileceğinin net olmaması, söz konusu tespit işlemlerini oldukça zorlaştırmaktadır. 2004 yılına kadar gerçekleşmiş olan konsolide bütçe içinde Milli Eğitim Bakanlığı’na ait bütçenin tamamı “eğitim harcaması” olarak kabul edilmiş olup, diğer bakanlıklardan gelen katkılar “eğitim harcaması” olarak hesaplanmamıştır. Bunun yanında eğitim harcamalarının hesaplanmasında kurumlar tarafından hizmet içi eğitimlere ödenen ücretler, ek ders ücretleri ve eğitime yönelik harcırahlar gibi harcamaların eğitim harcaması olarak hesaplamalara dâhil edilmediği gözlenmektedir.

Türkiye’de Milli Eğitim Bakanlığının yanı sıra çok sayıda kurumun her yıl eğitim için önemli miktarda harcama yaptığı bilinmektedir. Hemen hemen her bakanlık, kendi içerisinde eğitimsel çalışmalar ve etkinlikler yapmaktadır. Milli Savunma Bakanlığı, Emniyet Genel Müdürlüğü gibi kurumların da bünyelerinde eğitim birimi vardır. Ancak bunların yaptıkları eğitimsel harcamalar, bütçelerinde bizzat “eğitim harcaması” adıyla değil, başka bir harcama kodu altında görünmektedir. Diğer bir deyişle, MEB ve YÖK dışındaki kurumlar, eğitim harcaması yapmamış olarak görünmektedirler. O nedenle eğitim bütçesi hesaplanırken, bu tür durumlar da göz önünde bulundurulmalıdır. Hatta bu kurumların yaptığı harcamalara ilişkin, üniversiteler tarafından yüksek lisans ya da doktora düzeyinde araştırmalar yapılmalıdır. Yapılmazsa, gerçek bütçe rakamlarına ulaşmak olanaklı olmayacaktır (Tuzcu, 2021, 205 ve 234).

Türkiye’de MEB, YÖK ve üniversite gibi kurumların bütçe içindeki harcamaları ve toplam kamu eğitim harcamalarının konsolide bütçe/genel yönetim bütçesi içindeki payları yıllar bazında şu şekilde oluşmuştur (1980-2018). Toplam eğitim harcamalarının 1980 yılında bütçe içinde almış olduğu pay %13,3 olarak hesaplanırken, sonrasındaki iki

yılda bir miktar düşüş meydana gelmiştir. 1983 yılında %15'e yükselmiş olmasına karşın, bu dönem içerisinde uygulanmış olan "ekonomik istikrar programından" dolayı 1989'a kadar belli bir düşüş gözlemlendiği görülmektedir. 1989 yılı itibarıyla yeniden eğitime ayrılan payın artırıldığı dikkat çekmektedir. Özellikle 1990 yılının ardından yeni açılan üniversitelerde artış olmasından dolayı 1990 ile 1993 arasında kapsayan dönemde eğitim harcamalarının bütçe içindeki payının ortalama %19 olarak gerçekleştiği görülmektedir. Bu da oldukça yüksek bir orandır.

Sonraki yıllara bakıldığında, maruz kalınan ekonomik krizler ve siyasi istikrarsızlık durumundan dolayı yine eğitimin bütçe içindeki payında düşüş meydana geldiği gözlenmektedir. Diğer bir deyişle, kriz dönemlerinde bütçe içindeki eğitim harcamalarında kesinti yapılmıştır. 1995 yılında %12,3 olarak gerçekleşmiş olan eğitim harcamaları, 2000 yılında %10,1'e kadar gerilemiştir. Benzer biçimde sonraki iki yılda %10'un altına gelerek düşüş sürmüştür.

Türkiye'de 2002 yılında merkezi yönetim bütçesinin %9,6'sı eğitim için harcanmıştır. Bu oran 2005 yılında %13,6'ya yükselmiştir. Sonraki yıllarda %13 dolayında seyir izlenmiş ve 2011'de %15,5 - 2014'de %16,2 - 2018'de 15,8 şeklinde gerçekleşmiştir.

2.2. Eğitim Harcamaları

Eğitim harcamaları; eğitim hizmetlerinin yürütülebilmesi, nicel ve nitel bakımdan genişletilebilmesi için devlet ve özel sektör tarafından yapılan harcamaların tamamıdır (Tuzcu, 2006, s.166).

Eğitsel süreçler içerisinde oluşan planlama, yatırım ve üretim gibi aşamaların gerçekleştirilmesi için kullanılmakta olan para kaynaklarının tamamı, eğitim harcamalarına karşılık gelmektedir. Gelişmiş ülkelerde kamunun en önemli sosyal harcamaları arasında, ilk sıralarda eğitim harcamaları yer almaktadır. Çoğunlukla savunma harcamalarının hemen ardından ikinci sırada yer alır. Sosyal harcama grupları içinde ilk sıralarda yer alması, eğitim çalışmalarının tüm alan ve kolların temeli ve belirleyicisi olmasından kaynaklandığını söylemek gerekir. Bu nedenle ülkelerdeki büyüme ve kalkınma rakamlarına doğrudan etkisi bulunan eğitim harcamalarının, bütçeler içindeki payına bakıldığında, her yıl sistematik olarak arttığı gözlenmektedir (Koçak, 2016, s.6).

Eğitimin kamusal harcamalar içindeki yeri incelendiğinde, birtakım sınıflandırmaların yapıldığı görülmektedir: İdari - fonksiyonel- ekonomik. İdari sınıflama, harcamaların hangi kurum tarafından yapıldığının esas alındığı sınıflama

türüdür. Örneğin, MEB, YÖK, üniversiteler ve bakanlıklar tarafından yapılan harcamalar, idari sınıflama kapsamında ele alınmaktadır. Eğitim harcamalarının yalnızca bu sınıflandırma bağlamında incelenmesi yanlış olacaktır.

Yapılan harcamalar ya da verilmekte olan hizmetlerin işlevlerine göre yapılan sınıflandırmalar “fonksiyonel sınıflandırma” olarak adlandırılır. Devletin yıllık harcama miktarları ve söz konusu harcamalardan ne tür faaliyetler için ne kadar kaynak ayrıldığını gösterme özelliğine sahip olan önemli bir sınıflandırma olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu nedenle yıllık planlamalar ve hedeflerin belirlenmesi üzerinde oldukça büyük bir rolü bulunmaktadır (Balcı, 2019, s.9).

Başka bir sınıflandırma türü olan “ekonomik sınıflandırma” kendi içerisinde Reel harcamalar-Transfer harcamaları, Cari harcamalar-Yatırım harcamaları şeklinde gruplara ayrılmaktadır. Devletin mal ve hizmet alımlarına yönelik olarak gerçekleştirdiği harcamalar reel harcamalar olarak nitelendirilir. Bu harcamaların devletin üretim faktörlerinin kullanım hakkını doğrudan ya da dolaylı olarak eline alması biçiminde tanımlandığı görülmektedir. Devletin bu faktörler üzerinde söz sahibi olmak için yaptığı harcamalar, milli geliri oluşturan unsurlar olduğu için, reel harcamaların milli gelir üzerinde doğrudan etkisi bulunmaktadır. Devlet öğretmenlerin maaşlarını ödeyerek emeğin, okullar ya da eğitim kurumlarının yapılabilmesi için arsalar ya da araziler olarak doğal kaynakların sahibi olmaktadır. Bu yolla eğitim hizmetlerinin gerçekleştirilmesinde devletin üretim faktörlerinin tamamına doğrudan ya da dolaylı olarak sahip olduğunu görmekteyiz. Bundan dolayı eğitim harcamalarının reel harcamalar grubunda bulunduğu belirtilmektedir. Reel harcamaların da cari harcamalar ve yatırım harcamaları olmak üzere iki bölüme ayrıldığı görülmektedir. Cari harcamalar, yarar ve etkisi bir bütçe döneminde görülen, her yıl tekrar eden ve kısa dönemde etkisini göstermeyen harcamalar olarak adlandırılmaktadır. Bu harcamalar gereken hizmet ve malların temin edilerek üretim kapasitesinin aktif durumda tutulması ve kullanılmasında çok önemli bir unsur olmaktadır. Başka bir deyişle cari harcamaların gerçekleştirilmemesi, yatırım harcamaları içerisinde bulunan hizmetlerin aksamasına neden olmaktadır. Buna dayanarak cari harcamaların dolaylı da olsa üretim kapasitelerine olan etkisinden söz etmek olasıdır. Yatırım harcamaları ise, kaynakların daha etkin bir biçimde kullanılarak üretkenliğin artmasını sağlayan, üretim faktörlerinin verimlilik düzeylerini yükselterek üretimde artış oluşturan, yarar ve etkileri bir yıldan daha uzun sürelere uzanan, mal ve hizmetlerin alımı için yapılan harcamalar olarak ifade edilmektedir. Eğitim harcamalarının verimliliğinin, yatırım harcamalarının verimliliğine etkisi bulunmaktadır.

Bir bütçe dönemi süresince gerçekleştirilmiş olan cari ve yatırım harcamaları toplamı, eğitim harcamalarını oluşturur. Eğitime yönelik olarak yapılan harcamalar, nitelikleri doğrultusunda yatırım ya da cari harcama olarak biçimlenmektedir. Eğitim hizmetleri sunulurken öğretmenlere yapılmakta olan ödemeler, eğitim kurumlarının giderleri, eğitim-öğretim çalışmalarında gereksinim duyulan malzeme ve araçlar için gerçekleştirilen harcamalar “cari harcama” sınıfında yer almaktadır. Yeni bir okul inşa edilmesi, elektronik malzemeler ya da diğer demirbaşların alımların için yapılan harcamalar ise “yatırım harcamaları” kapsamında yer almaktadır. Bir başka harcama türü olarak karşımıza çıkan “transfer harcamaları” satın alma gücünün kişiler ve grupların arasında el değiştirmesi biçiminde tanımlandığı görülmektedir. Bundan dolayı transfer harcamaları milli gelir üzerinde herhangi bir değişiklik yapmamaktadır. Öğrencilere verilen burs ve diğer yardımlar, dağıtılan kitaplar, kırtasiye ürünlerinin alımına yönelik destekler bu harcama kapsamında yer almaktadır (Yardımcıoğlu, 2012, s.32-33).

Eğitim harcamaları, ülkelerdeki gelişmişlik seviyelerine etkide bulunarak kalkınma ve refahın tesis edilmesinde oldukça önemli roller üstlenmektedir. Gelişmiş ülkeler, iyi eğitilmiş, bilgi ve becerileri yüksek, teknolojik gelişme ve değişimlere uyum sağlama yeteneği olan, nitelik seviyesi yüksek işgücüne sahip olduklarından, küresel rekabette oldukça avantajlı pozisyonlarda bulunmaktadırlar. Gelişim sağlayamamış ülkelerdeyse eğitime yönelik harcamaların oldukça sınırlı ve yetersiz özellikte olduğu çok sayıda araştırmayla desteklenmektedir. Eğitim harcamaları toplumlara kısa dönemde sağlamakta olduğu yararlar ile tüketim malı niteliğine bürünürken, ülke ve toplumların kalkınma ve büyümelerinde etki sahibi olarak yatırım malı özelliğine sahip olabilmektedir (Koçak, 2016, s.7).

Devletler eğitim hizmetlerini gerçekleştirirken; okul ve eğitim binalarının yapımı ve iyileştirilmesi, araç-gereç-aygıt alımları ve öğretmen maaşlarının ödenmesi yoluyla harcamalarda bulunmaktadırlar. İnsanların da almakta oldukları eğitim hizmetleri için harcamalar yaptıklarını belirtmek gerekir (Dal, 2014, s.18). Eğitim hizmetlerinin gerçekleştirilebilmesi için yapılan harcamalar, gelirin yeniden dağılımında bir araç olarak ele alınmaktadır. Ekonomik istikrar ve gelişimin sağlanması üzerinde oldukça önemli bir unsur olarak kabul edilen eğitim harcamaları, yatırım harcaması biçiminde görülür. Buna karşın eğitim harcamalarının kısa dönemli yararlar da sağlamasından dolayı tüketim harcaması kapsamında da nitelendirilebilmektedir (Ortaç, 2003, s.240). Bu nedenle devlet ekonomik gelişmenin ve kalkınmanın sağlanması için, bireyler de kişisel yararlarını gözetmek için eğitim harcamalarında bulunmaktadırlar. Devletlerin kalkınmasına ve

ekonomik büyümelerinin gerçekleşmesine doğrudan etkide bulunan eğitim harcamalarının her geçen yıl bütçeler içerisindeki payının yükseldiği görülmektedir. Toplumsal gelişimin sağlanması, ekonomi ve teknoloji dünyasındaki gelişim ve dönüşümlerin neden olduğu değişikliklere uyum sağlanabilmesi, gelişmekte olan ülkelerin en önemli amaçları arasında yer almaktadır. Bu amaçların gerçekleştirilebilmesi, eğitime bütçelerden ayrılacak olan paylarla doğrudan ilişkili olmaktadır. Öte yandan işsizlik, günden güne çok daha önemli bir sorun niteliğine bürünmektedir. Bu nedenle eğitim harcamaları, işsizlik gibi çok sayıda ekonomi odaklı sorunun çözülebilmesinde çok önemli bir unsur olarak görülmektedir (Akçacı, 2013, s.67).

Ülkeler, teknolojik gelişmelere uyum sağlamak ve bunun sonucunda gelirlerini ve dünya genelinde rekabet güçlerini artırmak istemektedirler. Bu bağlamda ülkeler, iyi eğitilmiş insan gücüne gereksinim duymaktadır. Ancak gelişmemiş ülkelerin ve gelişmekte olan ülkelerin nüfusları hızlı artmakta ve özellikle genç nüfustaki fazlalığın eğitime yönelik taleplerinde de yoğunluk görülmektedir. Bu ülkelerde eğitime yeterince kaynak ayrılmadığı ve eğitimin niteliğinin düşük olduğu görülmektedir. Bu nedenle bu ülkelerde kamunun yanı sıra eğitim harcamalarına başka kaynakların da katılması gerekmektedir (Tuzcu, 2021, 210).

Eğitim harcamaları, kamu sektörü tarafından gerçekleştirilen en önemli harcamalar arasında yer almaktadır. Gelişmiş ülkelerin birçoğunda eğitim harcamalarının hacimsel olarak savunmaya yönelik harcamalardan hemen sonra geldiği dikkat çekmektedir. Çünkü eğitim, yapısı gereği kendisi haricindeki bütün yapılar üzerinde de önemli etkiler yapabilen, ekonomik kalkınma ve büyüme üzerinde belirleyiciliği olan oldukça kapsamlı ve önemli bir unsurdur. Gelişmiş ülkelerde sosyal harcama toplamalarının yaklaşık olarak %70 ile 75'lik bölümünün eğitim harcamalarına ayrılması esastır (Karaarslan, 2005, s.43).

Dünyadaki ülkelerin birçoğuna bakılınca, eğitim hizmetlerinin tamamı ile kamusal hizmet şeklinde algılanmakta olduğu ve devletlerce finanse edildiği gözlenmektedir. Ülkelerin bir bölümünde eğitim hizmetleri yarı kamusal bir mal biçiminde ele alınmaktadır. Eğitim, kademeler bağlamında devletler ya da özel kesimler aracılığıyla finanse edilir. Türkiye'deyse önceki dönemlerde eğitim hizmetinin kamu tarafından karşılandığı görülmektedir. Buna karşın zaman içerisinde belli başlı politikalar devreye sokularak bu harcamaların özel kesime doğru kaydırıldığı dikkat çekmektedir. Ayrıca

eğitim hizmetlerinin kamu finansmanı ile beraber özel finans kaynaklarının da bulunduğu bir hizmet sektörüne dönüşmesi sağlanmıştır (Ulusoy, 2013, s.10).

2.3. İlgili Araştırmalar

Tuzcu, Eğitim Ekonomisi (2021) adlı kitabında, Türkiye ve Dünya genelinde okulöncesi eğitimdeki öğrenciler için yapılmakta olan harcamaları ortaya koymuştur. Bu harcamalar, her geçen yıl artış göstermektedir. Nitekim 2000 ile 2016 yıllarını kapsayan dönemde öğrenci başına harcamalar, diğer ülkelerde 3.987 \$ dolayından 8.067 \$ dolayına ulaşırken, Türkiye’de 1.073 \$ dolayından 5.568 \$ dolayına ulaşmıştır. Diğer ülkelerde 2000 yılında yapılan harcamalar, Türkiye’de yapılan harcamaların 1,4 katı dolayındadır. Ancak uluslararası kuruluşların yayınlarında yer alan Türkiye’ye ilişkin rakamları çözümlerken ve yorumlarken dikkatli olmak gerekir. Çünkü Türkiye’nin uluslararası kuruluşlara (OECD, UNESCO, UNDP vb) gönderdiği rakamlar ile TÜİK tarafından yayınlanan rakamlar ve üniversitelerde yapılan araştırmalarla ulaşılan rakamlar birbirini tutmamakta, aralarında çok ciddi farklar görülmektedir (Tuzcu, 2021, s.213).

Türkiye’de yurttaşlar tarafından, okullar, derslikler, laboratuvarlar, işlikler, atölyeler, spor salonları ve çok amaçlı salonlar yaptırılmakta ve araziler bağışlanmaktadır. Diğer bir deyişle bağışlar yoluyla da eğitime kaynak sağlanmaktadır. Ancak bu tür finansman destekleri (kaynak akışları), eğitim planlamaları için öngörülebilir ve düzenli değildir (Tuzcu, 2021, 234).

Yılmaz (2014) okullarda yaşanan kaynak sorunlarının, bu kurumlardaki eksiklik ve gereksinimlerin okulun dışındaki kaynaklardan sağlanmasını getirdiğini vurgularken, bu durumun da devletten eğitim talebinde bulunan kişilerin, oluşan eğitim maliyetlerini üstlenmede daha fazla sorumluluğa sahip olmalarına neden olduğunu altını çizmiştir.

Kurul (2012) yasal bakımdan finans kaynaklarının devlet tarafından sağlanmış olduğu görülse de finansmana yönelik birtakım sorunların bulunduğunu belirtmiştir. Bu sorunların en önemlilerinden biri, devletin temel eğitim için sağladığı finansmanların yeterli olmamasıdır. Bütün eğitim düzeylerinde oranları düşük de olsa özel eğitim okulları yer almaktadır. Kamusal finansmanın önemli bir ağırlığının bulunduğu, bunun yanı sıra öğrenci ailelerinin eğitim harcamalarına gittikçe daha fazla katıldıkları, dönemsel olarak farklılık görülse de eğitime ayrılan kamusal kaynakların nüfus artışı karşısında uygun eğitim hizmetlerinin sunulmasında yetersizlik gösterdiği belirtilmektedir. Sonuç olarak ülkemizdeki eğitim sisteminin oldukça büyük parasal güçlükleri bulunduğu, okullardaki yöneticilerin de bu sorunun çözümü için özel

finansman kaynakları arayışına girdikleri, bu arayışların da eşitlik ve eğitim etkinlikleri bakımından tartışmaya açık sonuçlara neden olduğunu söyleyebiliriz. Resmi eğitim kurumlarının bütçeden ayrılmakta olan paylar haricinde de birtakım gelirleri bulunmaktadır. Mesleki ve teknik liselerle üniversiteler başta olmak üzere belli başlı kamu kurumlarının döner sermaye gelirleri bulunmaktadır. Bu gelirlerin kurumlarca verilen hizmetlerin karşılığında elde edilen parasal kaynaklar oldukları görülmektedir. Milli Emlak Genel Tebliğinde de ifade edildiği üzere Milli Eğitim Vakfınca hazineye ait ve MEB'e bağlı eğitim kurumları tarafından kullanılmakta olan kantinler, salon ve açık alanlar, büfeler, çay ocakları, yemekhaneler, kafeteryalar, bahçeler ve boş alanların, eğitsel, sosyal, sportif, kültürel ve ticari etkinlikler kapsamında kullanılabileceği belirtilmiştir.

Türkmen Kılıç tarafından, 2022 yılında, "Okul Öncesi Eğitimde Maliyet - Yarar Çözümlemesi" isimli bir yüksek lisans tezi hazırlanmıştır. Bu tezde, ailelerin okulöncesi eğitime mutlaka harcama yaptığı ve bu harcamaların il, ilçe ve köy olarak azalma gösterdiği ve en fazla harcamanın il merkezlerinde yapıldığı belirtilmektedir. İl merkezinde yaşayan ve çocuklarını anaokulunda okutan ve çocuk kulüpleri etkinlikleri alan aileler, daha yüksek harcama yapmaktadır. Ayrıca araştırmada okul öncesi eğitimin yararlarının çok olduğu söz edilirken, ailelerin çocukların eğitimi için kişisel harcamalarından vazgeçtikleri, ek iş yaparak ya da başka fedakârlıklar yaparak okul öncesi eğitim almalarına çalıştıkları ortaya konulmuştur. Okul öncesi eğitimin çocukların psiko-motor, dil, bilişsel, sosyal-duygusal, öz bakım becerilerini geliştirdiği, ilkokula hazırlık için de katkı sağladığı tespit edilmiştir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM: YÖNTEM

Bu bölümde, araştırmanın modeli, çalışma grubu, veri toplama aracı, verilerin toplanması ve çözümlenmesine kullanılan tekniklere yer verilmiştir.

3.1. Araştırmanın Modeli

Araştırma niceldir, betimsel tarama modeliyle yapılmıştır. Çocukları, okulöncesi eğitime (anaokulu ya da anasınıfı) katılan ailelerin 2022-2023 eğitim-öğretim yılında yaptıkları eğitim harcamaları ortaya çıkarılmaya çalışıldığından, var olan durumun betimsel olarak tespiti, betimsel tarama modelinin kullanılmasını gerektirmiştir.

3.2. Evren ve Örneklem

Araştırmanın evreni, 2022-2023 öğretim yılında Denizli ilinin Tavas ilçesi sınırları içinde bulunan okulöncesi eğitime (anaokulu ya da anasınıfı) katılan çocukların ana-babalarıdır. Evrende 700 dolayında aile vardır (çocuğu okulöncesi eğitim alan). Araştırmanın verileri, kolay ulaşılabilir örneklem yöntemiyle 206 aileden toplanmıştır. Ailelerin bazı özelliklere göre dağılımları Tablo 3.1’de verilmiştir.

Tablo 3.1. Ailelerin Bazı Özelliklere Göre Dağılımı

	Kategoriler	<i>f</i>	%
Çocuklarının Cinsiyeti	Kız	107	51,9
	Erkek	99	48,1
Ev durumu	Kendilerinin	149	72,3
	Kira	57	27,7
Çocuk sayısı	1	31	15,0
	2	116	56,3
	3	50	24,3
	4	9	4,4
Aile birlikteliği	Birlikte	201	97,6
	Ayrı (boşanmış)	5	2,4

(Devamı arkada)

Tablo 3.1. Ailelerin Bazı Özelliklere Göre Dağılımı (Devamı)

	Kategoriler	f	%
Anne eğitim düzeyi	İlkokul mezunu	22	10,7
	Ortaokul mezunu	48	23,3
	Lise mezunu	69	33,5
	2 yıllık üniversite mezunu	28	13,6
	4 yıllık üniversite mezunu	39	18,9
Baba eğitim düzeyi	İlkokul mezunu	34	16,5
	Ortaokul mezunu	39	18,9
	Lise mezunu	71	34,5
	2 yıllık üniversite mezunu	12	5,8
	4 yıllık üniversite mezunu	50	24,3

Tablo 3.1’de görüldüğü gibi okulöncesi eğitime katılan çocukların cinsiyeti birbirlerine yakındır (kız % 51,9 ve erkek % 48,1). Ailelerin oturdukları evler, büyük oranda kendilerine aittir (% 72,3), kirada oturanların oranı azdır (%27,7). Ailelerin % 56,3’ü 2 çocuk sahibidir, % 24,3’ü ise 3 çocuk sahibidir. Ana-babaların % 97,6’sı birlikte yaşamaktadır, % 2,4’ü ise ayrı yaşamaktadır (boşanmıştır). Ailelerin büyük oranda birlikte yaşamaları, olumlu bir durum olarak değerlendirilmektedir.

Anne eğitim düzeyinde en yüksek oran % 33,5 ile lise mezunu, en düşük oran % 10,7 ile ilkokul mezunudur. Annelerin % 18,9’udört yıllık üniversite mezunudur. Annelerin eğitim düzeyinin, genel olarak orta düzeyde (ortaokul-lise) olduğu söylenebilir. Baba eğitim düzeyinde en yüksek oran % 34,5 ile lise mezunu, en düşük oran ise % 5,8 ile iki yıllık üniversite mezunlarıdır. Babaların da eğitim düzeyi büyük oranda orta düzeydir (ortaokul-lise). Genel olarak ortaokul ve lise mezunu ana-babaların yoğun olduğu bir yörede araştırma yapılmıştır.

3.3. Veri Toplama Aracı

Veriler, bu araştırmanın danışmanı olan Dr. Gökhan Tuzcu tarafından geliştirilen ölçek ile toplanmıştır. Bu ölçeğin, verilerin toplanmasına uygun olduğu, aynı zamanda bu çalışmanın içerik ve amacına uygun, kullanışlı, güvenilir ve geçerli olduğu kararına varılmış ve kullanılmasına karar verilmiştir.

Veri toplama aracı iki kısımdan oluşmaktadır. Birinci kısımda, ana-babanın eğitim düzeyi, ana-babanın mesleği, ailenin aylık ortalama geliri, ailenin yaşadığı yer, ailenin yaşadığı evin kira olup-olmadığı, ailedeki çocuk sayısı, çocuğun cinsiyeti, ana-babanın boşanmış olup-olmadığı vb sorular yer almaktadır. İkinci kısımda, ailelerin okulöncesi

eğitim için bir ayda yapmış oldukları harcamalara ilişkin sorular yer almaktadır. Ailelerden, harcama kalemlerinin karşısına bir ayda yaptıkları ortalama harcama miktarlarını TL cinsinden yazmaları istenmiştir.

3.4. Verilerin Toplanması

Araştırmacı, verilerin toplanacağı anaokullarına ve ana sınıflarına kendisi gitmiştir. ocuğunu okula bırakmak için gelen ya da okul sonrasında çocuğunu almaya gelen ana-babalara ölçek uygulamıştır. Öncelikle ana-babalara, bu araştırma hakkında bilgi verilmiş, bu araştırmaya katılıp-katılmayacakları sorulmuştur. Gönüllü olanlara ölçek verilmiş ve doldurmaları istenmiştir.

Veriler, 2022-2023 eğitim-ğretim yılının birinci yarıyılında (Eylül-Ekim 2022'de) ailelerden toplanmıştır.

3.5. Verilerin zmlenmesi

Toplanan veriler, bilgisayar ortamına taşınarak ve sınıflandırılmıştır. Yüzde ve frekanslar halinde zmlenerek ve çizelgeler haline getirilmıştir. Harcama miktarlarının, hangi değişkenlere göre farklılaştığını ortaya koyabilmek için Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) ve bağımsız gruplar için t testi kullanılmıştır.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM: BULGULAR VE YORUMLAR

Bu bölümde, toplanan veriler çözümlenmiş ve yorumlar yapılmıştır.

4.1. Betimsel İstatistikler

Bu bölümde, araştırmaya gönüllü katılan ana-babalardan toplanan veriler çözümlenmiş ve tablolar halinde aşağıdaki sayfalarda verilmiştir.

Bu bağlamda, ana-baba mesleği ve ailenin aylık ortalama gelirine ilişkin veriler Tablo 4.1’de görülmektedir.

Tablo 4.1. Anne-Babanın Mesleği ve Aylık Geliri

	Kategoriler	<i>f</i>	%
Annenin Mesleği	Çalışmıyor (ev hanımı)	119	57,8
	Memur	35	17,0
	Özel sektörde işçi	52	25,2
Babanın Mesleği	Memur	60	29,1
	Esnaf	51	24,8
	Özel sektörde işçi	95	46,1
Ailenin Aylık Geliri	3.000 - 5.500 ₺	28	13,6
	5.501 - 10.000 ₺	91	44,2
	10.001 - 30.000 ₺	87	42,2

Tablo 4.1’de görüldüğü gibi ailelerin çeşitli özellikleri betimsel olarak çözümlenmiş, frekans ve % şeklinde dağılımları verilmiştir. Annelerin büyük çoğunluğu (% 57,8) herhangi bir işte çalışmamaktadır (ev hanımıdırlar). Annelerden % 25,2’si özel sektörde işçi ve % 17’si memur olarak çalışmaktadırlar.

Baba meslek dağılımı ise şöyledir: % 46,1’si özel sektörde işçi, % 29,1’i memur ve % 24,8’i esnaf.

Ailelerin % 44,2 oranla 5.501 - 10.000 ₺ aylık gelire sahip iken, % 42,2’si 10.001-30.000 ₺ arasında gelire sahiptir. % 13,6’si ise asgari ücret ve altı olan 3.000-5.500 ₺ gelire sahiptir.

Çocuğu okulöncesi eğitime katılan bir ailenin yaptığı ulaşım harcamaları (çocuğun okula gidip-gelmesi için) Tablo 4.2’de görülmektedir.

Tablo 4.2. Ulaşım (servis) Harcamaları

Kategoriler	f	%
0 ₺	146	70,9
100 ₺	1	0,5
200 ₺	17	8,3
240 ₺	1	0,5
250 ₺	1	0,5
300 ₺	8	3,9
350 ₺	2	1,0
400 ₺	2	1,0
500 ₺	24	11,7
600 ₺	2	1,0
1.000 ₺	1	0,5
2.000 ₺	1	0,5

Tablo 4.2.'de görüldüğü gibi, ailelerin yaptığı ulaşım (dolmuş) harcamaları, 0 TL ile 2.000 TL arasında değişmektedir. 146 aile hiç ulaşım ücreti ödememektedir. Bunun nedeni, evin okula yakın olmasından dolayı ulaşım aracı kullanılmamasıdır. Çocuklar okula, yürüyerek gelip-gitmektedir.

Ailelerin % 11,7'si ayda ortalama 500 TL, % 8,3'ü de 200 TL ulaşım ücreti ödemektedir. Yalnızca bir aile bir ayda 1.000 TL, bir aile de 2.000 TL ödemektedir.

Bazı aileler, çocuklarını okula kendi araçları ile okula bırakmakta ve okul bitişinde kendi araçları ile almaktadır. Ancak ulaşım aracı kullanan öğrencilerin çoğunluğu bir dolmuş ile gelip gitmektedir.

Çocuğu okulöncesi eğitime katılan bir ailenin bir ayda yaptığı giyim (kıyafet) harcaması Tablo 4.3'te görülmektedir.

Ailelerin yaptığı kıyafet harcamaları, 0 TL ile 2.000 TL arasında değişmektedir. 11 aile kıyafet için hiç harcama yapmamaktadır, çocuğun günlük kıyafetleri okulda da yeterli olmaktadır. Çocuk günlük yaşamda kullandığı kıyafetleri okulda da kullanmaktadır. Bu, ailenin gelir düzeyi ile ilgili olabileceği gibi, sosyal yaşam anlayışı ile de ilgili olabilir.

Ailelerin % 18,0'i ayda ortalama 300 TL, % 13,1'ü de 500 TL kıyafet ücreti ödemektedir. Ailelerin % 7,3'ü ayda ortalama 1.000 TL kıyafet ücreti ödemektedir. Yalnızca iki aile bir ayda 2.000 TL ödemektedir.

Tablo 4.3. Kıyafet Harcamaları

Kategoriler	<i>f</i>	%
0 ₺	11	5,3
100 ₺	6	2,9
150 ₺	1	0,5
200 ₺	27	13,1
250 ₺	18	8,7
300 ₺	37	18,0
350 ₺	15	7,3
400 ₺	18	8,7
450 ₺	4	2,0
500 ₺	28	13,6
600 ₺	7	3,4
650 ₺	3	1,5
720 ₺	8	4,4
750 ₺	2	1,0
800 ₺	1	0,5
1.000 ₺	15	7,3
1.200 ₺	1	0,5
1.500 ₺	3	1,5
2.000 ₺	2	1,0

Çocuğu okulöncesi eğitime katılan bir ailenin bir ayda yaptığı malzeme (eğitim materyali) harcaması Tablo 4.4'te görülmektedir.

Tablo 4.4. Eğitim Malzemeleri (materyalleri) Harcamaları

Kategoriler	<i>f</i>	%
0 ₺	1	0,5
50 ₺	1	0,5
100 ₺	12	5,8
150 ₺	7	3,4
200 ₺	7	3,4
250 ₺	9	4,4
300 ₺	21	10,2
350 ₺	26	12,6
400 ₺	20	9,7
450 ₺	17	8,3
500 ₺	18	8,7
550 ₺	5	2,4
600 ₺	9	4,4
650 ₺	8	3,9
700 ₺	5	2,4
750 ₺	5	2,4

(Devamı arkada)

Tablo 4.4. Eğitim Malzemeleri (materyalleri) Harcamaları (Devamı)

Kategoriler	<i>f</i>	%
800 ₺	10	4,9
900 ₺	1	0,5
1.000 ₺	19	9,2
1.250 ₺	1	0,5
1.500 ₺	3	1,5
2.000 ₺	1	0,5

Tablo 4.4'te görüldüğü gibi eğitim malzemesi harcamalarıyla ilgili olarak en yüksek oran % 12,6 ile bir ayda ortalama 350 ₺ harcama yapanlardır. Bunu % 10,2 ile 300 ₺ harcama yapanlar ve % 9,7 ile 400 ₺ harcama yapanlar izlemektedir.

Ailelerden 19'u bir ayda 1.000 TL dolayında malzeme için harcama yapmaktadır. Yalnızca bir aile hiç harcama yapmazken, yalnızca bir aile 2.000 TL harcamaktadır.

Çocuğu okulöncesi eğitime katılan bir ailenin bir ayda yaptığı okul ücreti (aidat) harcaması Tablo 4.5'te görülmektedir.

Tablo 4.5. Okul Aidatı (ücreti) Harcamaları

Ücret (TL)	<i>Aile Sayısı</i>	%
0	4	1,9
75	113	54,8
100	77	37,3
150	3	1,5
200	2	1,0
240	1	0,5
280	1	0,5
300	2	1,0
1.000	1	0,5
1.070	1	0,5
1.100	1	0,5

Tablo 4.5'te görüldüğü gibi, ailelerin % 54,8'i okula bir ayda ortalama 75 TL ücret ödemektedir. En yüksek oran budur. Bu durum okulöncesinde öğrenim gören çocukların bağımsız anaokullarından ziyade ilk, ortaokullarla lise bünyelerindeki ana sınıflarında öğrenim gördüklerini göstermektedir. Bunu % 37,3 oranla 100 TL aidat harcaması yapanlar izlemiştir.

Bilindiği gibi okulöncesi eğitimde aileler okula ücret ödemektedir. Ödenen bu ücretler, yine çocuklar için (çocukların beslenmesi, temizliği ve oyuncakları) için kullanılmaktadır.

Çocuğu okulöncesi eğitime katılan bir ailenin bir ayda yaptığı beslenme (yemek) harcaması Tablo 4.6'da görülmektedir.

Tablo 4.6. Beslenme (yemek) Harcamaları

Harcama (TL)	Aile Sayısı	%
0	106	51,5
100	18	8,8
150	10	4,9
200	23	11,2
250	11	5,3
300	28	13,6
350	3	1,5
400	1	,5
500	3	1,5
600	1	,5
1.000	2	1,0

Tablo 4.6'da görüldüğü gibi ailelerin yarısından fazlası (% 51,5) çocuğunun okulda beslenmesi için harcama yapmamaktadır. Bunun nedeni beslenme hizmetlerinin okullar tarafından alınan aidatlardan karşılanmasıdır. Bunu 13,6 oranla 300 ₺ harcama yapanlar ve % 11,2 oranla 200 ₺ harcama yapanlar izlemiştir.

Çocuğu okulöncesi eğitime katılan bir ailenin bir ayda yaptığı gezi harcaması Tablo 4.7'de görülmektedir.

Tablo 4.7. Gezi Harcamaları

Harcama (TL)	Aile Sayısı	%
0	187	90,8
50	1	0,5
100	4	1,9
150	1	0,5
200	4	1,9
250	2	1,0
300	3	1,5
500	4	1,9

Tablo 4.7'de görüldüğü gibi ailelerin % 90,8'i gezi için hiç harcama yapmamaktadır. Bunun nedeni, gezi etkinliklerinin yürüyüş mesafesinde olması, yerel yönetimlerden ücretsiz yararlanma ya da okul aidatlarından karşılanması olabilir.

Çocuğu okulöncesi eğitime katılan bir ailenin yaptığı mezuniyet harcaması Tablo 4.8’de görülmektedir.

Tablo 4.8. Mezuniyet Harcamaları

Harcama (TL)	Aile Sayısı	%
0	175	85,0
75	1	,5
100	2	1,0
150	1	,5
200	4	1,9
250	3	1,5
300	8	3,9
350	1	,5
400	8	3,9
450	1	,5
500	1	,5
1.000	1	,5

Tablo 4.8’de görüldüğü gibi, ailelerin % 85’i çocuğunun mezuniyet günü için hiç harcama yapmamaktadır. Bunun nedeni, okulöncesi eğitimde mezuniyet günü ya da gecesinin düzenlenmemesi ya da masrafsız bir biçimde okulda yapılması olabilir.

Çocuğu okulöncesi eğitime katılan bir ailenin yaptığı diğer harcamalar (yukarıdaki sayfalarda söz edilenlerin dışındaki harcamalar) Tablo 4.9’da görülmektedir.

Tablo 4.9. Diğer Harcamalar

Harcama (TL)	Aile Sayısı	%
0	131	63,6
50	2	1,0
100	16	7,8
150	40	19,4
200	9	4,4
250	2	1,0
300	2	1,0
400	1	0,5
700	1	0,5
1.000	2	1,0

Tablo 4.9’da görüldüğü gibi ailelerin % 63,6’sı diğer bir harcama yapmamaktadır. Tablo 4.9’dan önceki tablolarda belirtilen harcamalarla sınırlıdır. Hatta onların da çoğunu yapmayan aile çoktur. Bunun nedeni, ailelerin parasal gücünün azlığı olabilir ya da yaptığı harcamaları eğitim harcaması olarak görmemesi olabilir.

4.2. Alt Problemlere İlişkin Bulgular

Bu araştırmanın alt problemleri şunlardır:

1) Aileler, çocuklarının okulöncesi eğitim alması için ne tür harcamalar yapmaktadırlar?

2) Bir aile, bir çocuğun okulöncesi eğitim alması için bir ayda ortalama kaç lira harcamaktadır?

3) Ailelerin yaptığı harcamalar;

– Ana-babanın eğitim durumuna göre değişmekte midir?

– Ana-babanın gelir durumuna göre değişmekte midir?

Bu üç alt probleme yönelik çözümlenmeler aşağıda ve ilerleyen sayfalarda verilmiştir.

4.2.1. Birinci Alt Probleme İlişkin Bulgular

Araştırmanın birinci alt problemi şudur: “Aileler, çocuklarının okulöncesi eğitim alması için ne tür harcamalar yapmaktadırlar?”. Bu probleme yanıt olan veriler Tablo 4.10’da görülmektedir.

Tablo 4.10. *Ailelerin Yaptığı Harcamaların Dağılımı (TL)*

Harcama Türü	En Az	En Çok
Ulaşım (dolmuş)	0	2.000
Kıyafet	0	2.000
Malzeme	0	2.000
Aidat	0	1.100
Yemek	0	1.000
Gezi	0	500
Mezuniyet	0	1.000
Diğer	0	1.000

Tablo 4.10’da görüldüğü gibi ailelerin çocuklarının eğitimi için yaptığı harcamalar şu türlerden oluşmaktadır: Ulaşım, kıyafet, malzeme, aidat, yemek, gezi, mezuniyet ve diğer. Bunlarda en az harcama olarak 0 ₺ görünmektedir. Bunun nedeni, bazı ailelerin eğitim ile ilgili hiç harcama yapmamaları olduğu gibi, bazı ailelerin de harcamalarını sadece eğitime özel görmemeleri olabilir. Okulöncesinde bu kalemlerde hiç harcama yapmama olanağı yoktur. Aidat ödemeleri zorunlu harcamadır. Ancak 2022 yılından itibaren, parasal olanakları yetersiz olan ve sosyal hizmetlerden yardım alan

ailelerin okula ödemeleri gereken ücret (aidat) devlet tarafından karşılanmaya başlanmıştır. Bununla birlikte toplam öğrenci sayısının % 10'unu aşmamak koşuluyla parasal olanakları iyi olmayan - yetersiz olan öğrenciler aidat ödemelerinden muaf tutulmaktaydılar.

Ailelerin en fazla harcama yaptıkları alanlar, ulaşım, kıyafet ve eğitim malzemeleridir (materyalleridir) ve 2.000 ₺ dolayındadır. Bu harcamalar oldukça yüksek görülmektedir. Tavas gibi kırsal bir ilçede, bu miktarların bazı ailelerce karşılanması ve aylık olarak ödenmesi oldukça zordur. Bunu 1.100 ₺ maksimum harcama olarak aidat ve 1.000 ₺ maksimum harcamalar olarak yemek, mezuniyet ve diğer harcamalar izlemektedir. En az harcama ise 500 ₺ olarak gezi harcamalarında maksimum olarak görülmektedir. Bu maksimum harcamalar, bazı aileler tarafından yapıldığı belirtilen harcamalardır ve ailelerin tamamı tarafından yapılan harcamalar değildir.

Genel harcamaların taşradan kaynaklı olarak düşük olduğu görülürken, hiç harcama yapmadığını belirten aileler olduğu gibi, yüksek denebilecek harcamalar yaptığını belirten aileler de bulunmaktadır. Bu durum, gelir dağılımının çok ta adil olmadığını bir göstergesi olarak görülebilir.

Eğitimde fırsat ve olanak eşitliğini esas olarak belirleyen etken, ailelerin sosyo-ekonomik düzeyidir. Bu düzeydeki farklılıklar ister istemez okuldaki işleyişi de etkilemektedir. Okulun ve öğretmenin yapacağı etkinliklerde de denge kurulmasında sorunların yaşanmasına neden olabilmektedir. Eğitimde sosyal adaletin sağlanmasında merkezi hükümet ve yerel yönetimlerin destek ve katkılarıyla parasal gücü yetersiz olan öğrencilerin destekleri ile bu engellerin aşılabileceği düşünülmektedir.

4.2.2. İkinci Alt Probleme İlişkin Bulgular

Araştırmanın ikinci alt problemi şöyledir: “Bir aile, bir çocuğun okulöncesi eğitim alması için bir ayda ortalama kaç lira harcamaktadır?” Bu probleme yanıt olan veriler, Tablo 4.11’de görülmektedir. Bu veriler, 2022-2023 eğitim-öğretim yılının 1. yarıyılında ailelerden toplanmıştır.

Tablo 4.11. Okulöncesi Eğitim İçin Aylık Ortalama Harcama Dağılımı

Harcama Türü	\bar{X}
Ulaşım (servis)	116,94
Kıyafet	427,33
Malzeme	495,87
Aidat	108,66
Yemek	118,59
Gezi	23,15
Mezuniyet	47,93
Diğer	66,45

Tablo 4.11’de görüldüğü gibi ailelerin çocuklarının eğitim harcamaları, ulaşım, kıyafet, malzeme, aidat, yemek, gezi, mezuniyet ve diğer kalemlerinde harcama yapmaktadır. En yüksek harcama 495,87 ₺ ile eğitim malzemeleri (materyalleri) alımı için yapılmaktadır. Bunu 427,33 ₺ ile kıyafet, 118,59 ₺ ile yemek, 116,94 ₺ ile ulaşım, 108,66 ₺ okula ödenen ücret (aidat), 66,45 ₺ ile diğer, 47,93 ₺ ile mezuniyet ve en az olarak da 23,15 ₺ ile gezi harcamaları izlemektedir.

Okulöncesi eğitimde gereksinim duyulan malzemelerin (materyallerin) alımı ailelerden istenmektedir. Diğer bir deyişle, devlet ile aile, harcama paylaşımında bulunmaktadır. Okul, öğretmen, elektrik, su, internet, boya-badana gibi harcamalar devlet tarafından yapılmaktadır. Çocuğun beslenmesi, temizliği ve eğitim materyalleri için gereksinim duyulan para da aile tarafından karşılanmaktadır, okula ödenmektedir. 2022 yılında, ülke genelinde tüm mal ve hizmet fiyatlarının, daha önceki yıllara göre daha çok artması, bu harcama türünün en yüksek oranda olmasına neden olduğu söylenebilir. Eğitim malzemeleri giderlerinin en başta yer almasının nedeni, bu malzemelerin sene başında toptan alınmasıdır. Bu harcamalar bireysel alındığı ve her öğrenci tarafından ve belirlenen malzeme listesine göre eksiksiz alındığı için yüksek çıktığı düşünülmektedir.

Ailelerin yaptığı harcama türleri arasında, çocukları için kıyafet alımı, ikinci yüksek sıradadır. Ancak şunu da unutmamak gerekir. Bu kıyafetleri çocuklar, yalnızca okulda değil, sosyal yaşamda da giyebilmektedir. Kıyafet harcamalarının yüksek olmasının nedeni, ülkenin içinden geçtiği hayat pahalılığı olabilir. Okulöncesi eğitimde okul forması uygulamasının olmaması, yine farklı ve çeşitli kıyafetlerin alınması da bu alandaki harcamaların fazla olmasına etki ettiği düşünülmektedir.

Yemek, ulaşım, aidat, mezuniyet, gezi ve diğer harcamalar da ailelerin okulöncesi eğitime katılan çocukları için yaptığı harcamalar içinde yer almıştır.

Okulöncesinde aidat zorunlu bir ödeme gibi görülmektedir. Her aile aylık olarak ödemektedir. Ancak yemek harcaması bazı okullarda aidatın içinde olabildiği gibi ayrıca da alınabilmekte ya da ailelere bırakılabilmektedir.

Ulaşım harcamasının ortalama olarak düşük olması, öğrencilerin ulaşım araçlarıyla geliş-gidiş yapmamaları nedeniyledir. Okulun eve yakın olmasından dolayı öğrencilerin geneli okula yürüyerek geliş-gidiş yaptıklarından dolayı ulaşım harcaması yapmamaktadır.

Gezi, mezuniyet ve diğer harcamaların da oldukça az olduğu görülmektedir. Bunun nedeni bu işlerin yakın mesafe, düşük ücret veya çok az yapılması olabilir.

4.2.3. Üçüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular

Araştırmanın üçüncü alt problemi şöyledir: “Ailelerin yaptığı harcamalar; ana-babanın eğitim durumuna göre ve ana-babanın gelir durumuna göre değişmekte midir?” Bu probleme yanıt olan veriler Tablo 4.12 ve 4.13’te görülmektedir.

Ailelerin yaptığı harcamaların, anne eğitim düzeyine göre Ki Kare analizi sonuçları Tablo 4.12’de görülmektedir.

Tablo 4.12. Ailelerin Yaptığı Harcamaların, Anne Eğitim Durumuna Göre Ki Kare Analizi

	Anne Eğitim Durumu					Toplam	p
	İlkokul	Ortaokul	Lise	İki Yıllık Ün.	Dört Yıllık Ün.		
Ulaşım	22	48	69	28	39	206	,60
Kıyafet	22	48	69	28	39	206	,08
Malzeme	22	48	69	28	39	206	,03*
Aidat	22	48	69	28	39	206	,65
Yemek	22	48	69	28	39	206	,21
Gezi	22	48	69	28	39	206	,14
Mezuniyet	22	48	69	28	39	206	,12
Diğer	22	48	69	28	39	206	,30

Tablo 4.12’de görüldüğü gibi, anne eğitim düzeyi ile okulöncesi eğitim için yapılan harcamalar arasında, ulaşım, kıyafet, aidat, yemek, gezi, mezuniyet ve diğer harcamalarda anlamlı ilişki yoktur, ancak malzeme (eğitim materyali) harcamaları ile anlamlı ilişki vardır ($p<0,05$). Eğitim malzemeleri alımı için yapılan harcamaların, anne eğitim düzeyine göre farklılık göstermesinin nedeni eğitim düzeyi yüksek olan annelerin

bu alanda daha duyarlı olmaları ve harcama konusunda sınırlı harcama yapmamaları olabilir. Çünkü etkinliklerin eksiksiz ve en iyi şekilde yapılabilmesi, eğitim malzemelerinin tam olmasıyla doğru orantılıdır.

Ailelerin yaptığı harcamaların, baba eğitim düzeyine göre Ki Kare analizi sonuçları Tablo 4.12’de görülmektedir.

Tablo 4.13. *Ailelerin Yaptığı Harcamaların, Baba Eğitim Durumuna Göre Ki Kare Analizi*

	Baba Eğitim Durumu					Toplam	p
	İlkokul	Ortaokul	Lise	İki Yıllık Ün.	Dört Yıllık Ün.		
Ulaşım	34	39	71	12	50	206	,83
Kıyafet	34	39	71	12	50	206	,07
Malzeme	34	39	71	12	50	206	,04*
Aidat	34	39	71	12	50	206	,63
Yemek	34	39	71	12	50	206	,41
Gezi	34	39	71	12	50	206	,56
Mezuniyet	34	39	71	12	50	206	,14
Diğer	34	39	71	12	50	206	,11

Tablo 4.13’te görüldüğü gibi, baba eğitim düzeyi ile okulöncesi eğitim için yapılan harcamalar arasında, ulaşım (servis), kıyafet, aidat, yemek, gezi, mezuniyet ve diğer harcamalarda anlamlı ilişki yoktur; malzeme (eğitim materyali) harcamaları ile baba eğitim düzeyi arasında anlamlı ilişki vardır ($p<0,05$).

Eğitim malzemelerinin etkinlik ve çalışmalarda kullanılacak araç-gereçleri içermesinden dolayı eğitim çalışmaları için en önemli öğelerden olduğu düşünülürse, babaların eğitim düzeylerine göre bu konudaki harcamaların ilişkili olması son derece önemlidir. Araştırmada da malzeme harcamasıyla baba eğitim düzeyi arasında ilişki olduğunun görülmesi, babaların eğitim düzeyleri arttıkça malzeme harcamasında eksiksiz-tam olarak malzemelerin alınmasında duyarlıklarının fazla olduğunu göstermiştir.

Ailelerin okulöncesi eğitim için yaptığı harcamaların, ailenin gelir düzeyine göre Ki Kare analizi sonuçları Tablo 4.14’te verilmiştir.

Tablo 4.14. *Ailelerin Yaptığı Harcamaların Gelir Durumlarına Göre Ki Kare Analizi*

	Gelir			Toplam	p
	3.000 - 5.500 ₺	5.501 - 10.000 ₺	10.001 - 30.000 ₺		
270 - 800 ₺	7	20	13	206	,14
801 - 1.100 ₺	8	25	12		
1.101 - 1.750 ₺	10	31	38		
1.751 - 4.500 ₺	5	15	24		

Tablo 4.14'te görüldüğü gibi, ailelerin gelir düzeyleri ile eğitim harcamaları arasında anlamlı bir ilişki yoktur. Bunun nedeni, okulların taşrada olması ve harcamaların şehir merkezlerine göre daha az olması olabilir. Ailelerin gelirleri 3.000 ₺ ile 30.000 ₺ arasında değişmektedir. Ailelerin yaptıkları eğitim harcamaları ise 270 ₺ ile 4.500 ₺ arasında değişmektedir.

Gelirler arasındaki farklılık, ailelerin eğitim harcamalarına da yansımıştır. Ailelerin gelir düzeyleri ile eğitim harcamaları arasında anlamlı ilişki görülememesinin nedeni, ailelerin gelirleri ne olursa olsun okulöncesi eğitim dönemindeki çocuklarının harcamalarında herhangi bir sınırlamaya neden olmadığı ve gerekli görülen harcamayı yaptıkları şeklinde yorumlanabilir. Bu durum ise ailelerin okulöncesi eğitimin önemini farkında oldukları ve okulöncesi eğitime çok önem verdiklerini gösterdiği düşünülmektedir.

BEŞİNCİ BÖLÜM: TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu bölümde, toplanan verilerin ve yapılan çözümlerinin tartışılması ve tartışmalara paralel olarak geliştirilen öneriler yer almaktadır.

5.1. Tartışma ve Sonuç

Araştırmaya katılan annelerin çoğunluğu, bir işyerinde çalışmamaktadır, ev hanımıdır (% 42,3). Çalışan anneler ise ya özel sektörde işçi ya da kamu sektöründe memurdurlar. Babaların çoğunluğu özel sektörde işçi (% 33,8) olarak çalışmaktadır, diğerleri kamu sektöründe memurdur ya da esnaf olarak kendi işlerinde çalışmaktadır. Annelerin çoğunluğunun ev hanımı olması, çalışılan yörenin taşra olmasıdır. Kadınların geneli, bir başkasına ait işyerinde çalışmamakta ve kendilerine ait tarlada, bağda, bahçede çalışmakta ya da hayvan yetiştirmektedirler. O nedenle çalışmadıklarını - kendilerini ev hanımı olarak nitelendirdiklerini belirtmişlerdir. Çalışan annelerin ise özel sektörde işçi olanları, atölyeler, marketler, lokanta ve fabrikalarda işçi olarak ya da kamuda memur olarak çalıştıkları görülmektedir.

Babaların yine çoğunun özel sektörde fabrika, atölye, lokanta, tamir işleri gibi alanlarda işçi olarak çalıştıkları gibi bu alanlarda esnaflık yapanlar da vardır. Kamu sektöründe memur olarak çalışanlar da vardır.

Tavas ilçesinin kırsal bir yörede olması, tarım, hayvancılık ve küçük çaplı atölye ve işletmelere sahip olması, ailelerin mesleki olarak işçi, memur ve esnaf yoğunluğu ile buna bağlı olarak gelir düşüklüğüne neden olmuştur. Bu nedenlerle ailelerin gelirlerinin genel olarak asgari ücretten biraz fazla olduğu görülürken, asgari ücretin altında geliri olan aileler de vardır.

Bir çocuğun okula gidip-gelmesi (ulaşım) için bir aile bir ayda ortalama 116,94 TL harcamaktadır. Ailelerin % 70,9'u çocuklarının okula gidip-gelmeleri (ulaşım) için harcama yapmamaktadır. Bunun nedeni, evin okula yakın olmasından dolayı ulaşım aracı kullanılmamasıdır. Ailelerin % 11,7'si ulaşım için bir ayda ortalama 500 TL harcamaktadır. Ancak bir aile bir ayda 1.000 TL, bir aile de 2.000 TL harcamaktadır.

Tuzcu (2021) Eğitim Ekonomisi adlı kitabında, Türkiye ve Dünyanın genelinde okulöncesi eğitimdeki öğrenciler için yapılmakta olan harcamaların her geçen yıl arttığını

belirtmektedir. Tavas yöresinde de ailelerin eğitim harcamaları her geçen yıl artmaktadır. Çünkü Türkiye genelinde hızla artan mal ve hizmet fiyatları, hayat pahalılığı ve gelir adaletsizliği, özellikle düşük gelirli aileleri bu konularda zor durumda düşürmektedir.

Okulöncesi eğitimdeki bir çocuğun giyim (kıyafet) harcaması için bir aile bir ayda ortalama 427,33 TL harcamaktadır. Kıyafet harcamalarında en yüksek oran 300 TL'dir.

Bir çocuğun eğitim malzemeleri harcaması için bir aile bir ayda ortalama 495,87 TL harcamaktadır. Bu harcama, okulöncesi eğitimdeki harcamalar içinde en yüksek olanıdır. Bu durum, hem malzemelerin fiyatının yüksek olduğunu, hem de ailelerin malzemeleri aldığı ve bu alanda kısıtlamaya gitmediklerini göstermektedir. Eğitim malzemelerinin pahalı olması ve ailelerin bu konuda tasarrufa gitmemeleri, okulöncesi eğitime verdikleri önemi de göstermektedir.

Bir aile okulöncesi eğitime katılan bir çocuğu için, okula bir ayda ortalama 108,66 TL ödemektedir. Ailelerin büyük çoğunluğu bir ayda ortalama 80 TL ödemektedir. Bu miktardan daha az ya da daha çok ödeyen aile sayısı azdır. Bilindiği gibi okula yapılan bu ödemeler, yine öğrenciler için kullanılmaktadır (beslenme, temizlik ve oyuncak).

Okulöncesi eğitime katılan bir öğrenci için, bir ayda ortalama 118,59 TL beslenme harcaması yapılmaktadır. Bu harcama, okul tarafından beslenme verilmeyen ailelerin yaptığı harcama olarak düşünülmelidir. Çünkü çocuğu okulöncesi eğitime katılan ailelerden yarısından fazlası yemek harcaması yapmamaktadır. Bunun nedeni, beslenme hizmetlerinin okullar tarafından alınan aidatlardan karşılanmasıdır.

Bir çocuğun gezi harcaması için bir aile bir ayda ortalama 23,15 TL harcamaktadır. Ailelerin büyük çoğunluğu, gezi için harcama yapmamaktadır. Bunun nedeni, okullarda gezi etkinliklerinin yürüyüş mesafesinde olması, geliş-gidişlerin yerel yönetimlerce ücretsiz sağlanması ya da sponsor desteği ile sağlanmasıdır.

Okulöncesi eğitimdeki bir çocuğun mezuniyet günü ya da gecesi için bir aile bir ayda ortalama 47,93 TL harcamaktadır. Diğer bir deyişle bir eğitim-öğretim yılında 479,30 TL harcamaktadır. Ailelerin büyük çoğunluğu mezuniyet için harcama yapmamaktadır. Bu durum, okullarda mezuniyet işlerinin maliyet gerektirmeden yapılması, mezuniyet yapılmaması veya sponsor destekli olarak yapılmasından kaynaklanabilir.

Yukarıda söz edilen harcamalar dışında (diğer harcamalar) bir aile bir ayda ortalama 66,45 TL harcamaktadır. Ancak şunu göz önünde bulundurmak gerekir: Ailelerin % 63,6'sı diğer harcama türlerinde harcama yapmamaktadır.

Eğitim harcamalarına genel olarak bakıldığında, ailelerin zorunlu gereksinimler dışında çok eğitim harcaması yapmadıkları görülmektedir. Ailelerin çocuklarının eğitim harcamaları, ulaşım, kıyafet, malzeme, aidat, yemek, gezi, mezuniyet ve diğer olmak üzere sekiz türdedir. Bu türlerde minimum harcama 0 TL'dir. Bunun nedeni, bazı ailelerin eğitim ile ilgili hiç harcama yapmamaları ve bazı ailelerin de harcamalarını yalnızca eğitime özel görmemeleridir.

Yılmaz (2014) okullarda yaşanan kaynak sorunlarının, bu kurumlardaki eksiklik ve gereksinimlerin okulun dışındaki kaynaklardan sağlanmasını getirdiğini vurgulamaktadır. Bu durumun da devletten eğitim talebinde bulunan kişilerin, oluşan eğitim maliyetlerini üstlenmede daha fazla sorumluluğa sahip olmalarına neden olduğunun altını çizmiştir. Araştırma bulgularını destekler nitelikte olan bu bulgunun da işaret ettiği gibi, merkezi bütçeden çocukların eğitim giderlerinin karşılanması, hem eğitimde fırsat ve olanak eşitliğinin sağlanması, hem de sosyal devlet olmanın gereği olarak düşünülebilir.

Okulöncesi eğitim için ailelerin yaptığı harcamalar bir bütün olarak (toplam olarak) incelendiğinde, bir ğrenci için bir aile, bir ayda ortalama 1404,92 TL harcamaktadır. Denizli ilinin Tavas gibi kırsal bir ilçesinde bu miktarın bazı ailelerce karşılanması ve her ay ödenmesinin oldukça güç olduğu söylenebilir. Her ne kadar Türkiye'de eğitim, kamu sektörü tarafından finanse edilse de ailelerin yaptığı harcamalar da dikkate değer düzeydedir. Ancak aileler tarafından yapılan harcamalara ilişkin veri bulmak oldukça zordur. Ne MEB, YK, ne de TÜİK, bu konuda düzenli veri toplamamaktadır. Düzenli veri toplanmadığı için de gerçekçi eğitim politikaları geliştirilememektedir.

1404,92 TL ortama harcamanın gelir gruplarının üst limiti baz alındığında bile 3.000 - 5.500 ₺ gelir grubundaki ailelerin aylık gelirinin % 25,54'n eğitim için harcamaktadır. 5.501 - 10.000 ₺ gelir grubundaki aylık gelirinin % 14,05'inini eğitim için harcamaktadır. 10.001 - 30.000 ₺ gelir grubundakiler ise aylık gelirinin % 4,68'ini eğitim için harcamaktadır. Bu durum alt, orta ve üst gelir gruplarına göre giderlerin aylık bütçelerindeki yk adaletsizliğini gözler önüne sermektedir.

Anne ve/veya baba eğitim düzeyi ile ailenin okulöncesi eğitim harcamaları arasında; ulaşım, kıyafet, aidat, yemek, gezi, mezuniyet ve diğer harcamalarda anlamlı ilişki yoktur, ancak malzeme (eğitim materyali) harcamaları ile anlamlı ilişki vardır. Bunun nedeninin, anne ve/veya babanın eğitim düzeyinin, ailenin eğitim harcamalarını etkilemesi olduğu söylenebilir.

Ailelerin gelir düzeyleri ile eğitim harcamaları arasında anlamlı ilişki görülememiştir. Bunun nedeni, okulların taşrada (kırsal kesimde) olması ve harcamaların şehir merkezlerine göre daha az olması olabilir. Diğer yandan, ailelerin gelirleri ne olursa olsun, okulöncesi eğitime katılan çocuklarının harcamalarında herhangi bir sınırlamaya neden olmadığı ve gerekli görülen harcamanın yapıldığı şeklinde yorumlanabilir.

Ailelerin aylık gelirleri 3.000 TL ile 30.000 TL arasında değişmektedir. Ailelerin yaptıkları eğitim harcamaları ise 270 TL ile 4.500 TL arasında değişmektedir. Bu bulgular Tuzcu(2021, s.184) çalışmasında belirttiği, ailelerin çocuklarının daha iyi koşullarda eğitim almaları için yüksek miktarlarda ve koşullarını zorlayarak harcama yaptıkları vurgusunu destekler niteliktedir.

5.2. Öneriler

- Bu araştırmaya benzer bir araştırma, şehir merkezinde yapılabilir. Ayrıca diğer illerde yapılabilir.
- En yüksek harcamanın yapıldığı “malzeme (eğitim materyali) alımı” konusunda da devlet, sosyal devlet özelliğinin gereğini yaparak okulöncesi çocuklarının gereksinimlerinin karşılanmasında sorumluluk üstlenebilir.
- Taşınmalı ilköğretim ve özel eğitim öğrencilerine yemek verildiği gibi okulöncesi eğitime katılan öğrencilere de devlet tarafından yemek verilebilir.
- Okulöncesi eğitime katılan öğrencilere, ulaşım, kıyafet, malzeme, sosyal-spor- sanatsal etkinlikler için destek sağlanabilir. Bu konuda özellikle yerel yönetimler sorumluluk üstlenebilir.

KAYNAKÇA

- Akçacı, T. (2013), Eğitim Harcamalarının İktisadi Büyümeye Etkisi, *Kafkas Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*,4(5), 65-79.
- Balcı, G. (2019). Türkiye’de Eğitim Sisteminin Gelişimi ve Eğitim Harcamalarının Ekonomik Büyümeye Etkisi: OECD Ülkeleri ile Karşılaştırılması. Yüksek Lisans Tezi. Bandırma Onyediy Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Canbeldek, M. (2015). *Okul Öncesi Eğitim Kurumlarında Kalite ile Okul Öncesi Dönem Çocuklarının Gelişim Düzeyleri Arasındaki İlişkinin Belirlenmesi*.(Yüksek Lisans Tezi). Pamukkale Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Denizli.
- Dal, E. (2014), Ekonomik Büyüme ve Eğitim Harcamaları İlişkisi: Türkiye Üzerine Bir Uygulama, Yüksek Lisans Tezi, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir.
- Dereli, E. (2012). Okul Öncesi Öğretmenleri İle İlköğretim Birinci Sınıf Öğretmenlerinin İlköğretime Hazırlık Süreci İle İlgili Görüşlerinin Karşılaştırılarak İncelenmesi. *Akademik Bakış Dergisi*, 30.
- Karaarslan, E (2005), Kamu Kesimi Eğitim Harcamalarının Analizi, *Maliye Dergisi*, 149, 36-73.
- Karakütük, K. (2016). Eğitim Planlaması, Ankara: Pegem A Yayını.
- Koçak, A. (2016). Eğitim Harcamaları ve Ekonomik Büyüme İlişkileri: Türkiye ve G8 Ülkeleri Üzerine Bir Uygulama. Yüksek Lisans Tezi. Hasan Kalyoncu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Köktaş, A. M. (2009), Türkiye’de Hane Halkı Eğitim Harcamaları Analizi, Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Kurul, N. (2012). Eğitimin Finansmanı. Siyasal Kitabevi, Ankara.
- Milli Eğitim Bakanlığı (2014). Okul Öncesi ve İlköğretim Kurumları Yönetmeliği. *Resmi Gazete* (Temmuz 2014 - Sayı:29072 - www.resmigazete.gov.tr).
- Poyraz, H. (2003). *Okul Öncesinin Önemi, Okul Öncesi Eğitimin İlke ve Yöntemleri* (2.Bs). Ankara: Anı Yayıncılık.

- Ortaç, R. (2003), Cumhuriyetimizin 80. Yılında Eğitim Harcamaları, Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, 5(2), 239-247.
- Tuzcu, G. (2006) Avrupa Birliği'ne Giriş Süreci ve Eğitimde Vizyon 2023, Türk Eğitim Derneği (TED) Yayını, Ankara.
- Tuzcu, G. (2016), Eğitim Planlaması, Pamukkale Üniversitesi, Denizli.
- Tuzcu, G. (2019), Türkiye'de Okulöncesi Eğitimi Yaygınlaştırma Çabaları ve Maliyeti, *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, Sayı 47, Haziran 2019. s.88-106.
- Tuzcu, G. (2021), Eğitim Ekonomisi, Pegem A Yayını, Ankara.
- TÜİK (2018), Eğitim Harcamaları İstatistikleri.
- TÜİK (2019), İstatiksel Göstergeler(<https://data.tuik.gov.tr>)(15.10.2022).
- Tüleykan, H. ve Parlak, A. (2018), Türkiye'de Kamu Kesiminin Eğitim Harcamalarının Değerlendirilmesi, *Journal of International Management, Educationaland Economics Perspectives*, 2(6), 34–53.
- Türkmen Kılıç, Ö. (2022). Okul Öncesi Eğitimde Maliyet -Yarar Çözümlemesi, Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Ulusoy, B. (2013). Householdeducationexpenditure of families at primaryeducationlevel. *Journal of EducationalSciencesResearch*, 3(1), 1-27.
- Ural, O., Ramazan, O. (2007). *Türkiye'de Okul Öncesi Eğitimin Dünü ve Bugünü, Türkiye'de Okul Öncesi Eğitim ve İlköğretim Sistemi*, (Ed. Servet Özdemir,Hasan Bacanlı ve Murat Sözer), Ankara: Türk Eğitim Derneği.
- Yardımcıoğlu, F. (2012), Eğitim Harcamaları, Ekonomik Büyüme ve Gelir Dağılımı İlişkisi, Doktora Tezi, Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Yılmaz, T. (2014). Eğitim Ekonomi İlişkisine Eleştirel Bir Yaklaşım. Yüksek Lisans Tezi, Adnan Menderes Üniversitesi, Aydın.
- Zembat, R. (2001). Nitelik Açısından Okul Öncesi Eğitim Kurumları ve İlgili BirAraştırma, Üniversite Yayın No: 669, Atatürk Eğitim Fakültesi Yayın No: 40.